

چشم‌انداز عربستان سعودی در ۲۰۳۰؛ فراز یا فرود؟

تألیف
دکتر حسین آجورلو

مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات

بین‌المللی ابرار معاصر تهران

سرشناسه : آجورلو، حسین، ۱۳۵۹ -
 عنوان و نام پدیدآور : چشم‌انداز عربستان سعودی در ۲۰۳۰؛ فراز یا فرود؟ / تألیف حسین آجورلو؛ نظارت و اجرا مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران، معاونت پژوهشی.
 مشخصات نشر : تهران: مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران، ۱۳۹۷.
 مشخصات ظاهری : ۲۹۶ص: جدول.
 فروست : انتشارات مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران: ۴۳۲.
 شابک : 978-964-526-259-5
 وضعیت فهرست‌نویسی : فیبا
 یادداشت : کتابنامه: ص. ۲۷۵-۲۸۵.
 موضوع : عربستان سعودی - سیاست و حکومت - قرن ۲۱م. - آینده‌نگری
 موضوع : Saudi Arabia - Politics and government - 21st century - Forecasting
 موضوع : عربستان سعودی - روابط خارجی - ایران
 موضوع : Saudi Arabia - Foreign relations - Iran
 موضوع : ایران - روابط خارجی - عربستان سعودی
 موضوع : Iran - Foreign relations - Saudi Arabia
 شناسه افر : فرهنگي مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران. معاونت پژوهشی
 شناسه اوده : International Studies & Research Institute Abrar Moaser Tehran, Research
 رده‌بندی کنگره : DS۲۲۷ .۳۵۰ ۲۹۷
 رده‌بندی دیویی : ۵۳/۸
 شماره کتاب‌شناسی ملی : ۱۶۸۷۱۶

انتشارات مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران؛ ۴۳۲

تهران: صندوق پستی ۳۸۴۹ - ۱۵۸۷۵، تلفن: ۷ - ۸۸۶۰۳۲۶۶، نمابر: ۸۸۵۰۳۲۶۴

نشانی اینترنت: www.tisri.org پست الکترونیک: info@tisri.org

چشم‌انداز عربستان سعودی در ۲۰۳۰؛ فراز یا فرود؟

نظارت و اجرا: مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران - معاونت پژوهشی

تألیف: دکتر حسین آجورلو

ویراستار: فریدالدین کلانتری

صفحه‌آرا: منصوره سعادت

نمونه‌خوان: سمانه ضرابی‌نژاد و ساقی پناهی‌نژاد

چاپ نخست: اردیبهشت ۱۳۹۷

شابک: ۲ - ۲۵۹ - ۵۲۶ - ۹۶۴ - ۹۷۸

کد بازیابی در کتابخانه دیجیتالی دید: 7013F03

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۲۸۰۰۰ تومان

همه حقوق محفوظ است.

پیشگفتار

پیچیدگی‌های حاکم بر مناسبات بین‌المللی میان کشورها، شناخت و تحلیل کنشگران این عرصه را ضروری می‌سازد. به عبارت دیگر، شناخت دقیق محیط منطقه‌ای و بین‌المللی، می‌تواند به اتخاذ سیاست‌ها و راهبردهای مناسب یک کشور در این محیط کمک کند. برای جمهوری اسلامی ایران به عنوان یک کنشگر فعال منطقه‌ای و بین‌المللی در محیط ژئواستراتژیک ضرورت داشتن شناخت و ارزیابی دقیق دو پندار است؛ زیرا مناسبات منطقه‌ای و بین‌المللی حاکم بر محیط بازیگری آن، وضعیت پیچیده‌ای دارد. این پیچیدگی به دلیل درهم‌تنیدگی ژئوپلیتیکی غرب آسیا و زیرسیستم‌های آن به خصوص خلیج فارس است. خاص بودن محیط امنیتی این منطقه را در کنار رقابت‌های ژئوپلیتیکی و ایدئولوژیک آن قرار دهیم به این وجه منطقی می‌رسیم که شناخت دیگر بازیگران فعال این منطقه مانند عربستان سعودی بسیار حائز اهمیت است. اهمیت آن نیز به این دلیل است که اتخاذ راهبردهای هریک از این کشورها مانند عربستان سعودی دیگر کشورها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. به میزانی که این تأثیرات مستقیم یا غیرمستقیم باشد، مطالعه و ارزیابی راهبردهای موردنظر باید به شکل جدی‌تری مورد توجه قرار گیرد.

چشم‌انداز ۲۰۳۰ اتخاذی توسط عربستان سعودی از جمله راهبردهای است که اگرچه تلاش جهت تعیین راهبردهای این کشور برای توسعه است ولی تأثیرات آن به حوزه‌های منطقه‌ای و بین‌المللی از جمله کشورهای منطقه قابل تسری است. به همین دلیل ضرورت تعیین این سند راهبردی برای کمک به تصمیم‌گیران و تصمیم‌سازان کشورمان و همچنین جامعه علمی کشور احساس می‌شود. کتاب حاضر به عنوان یکی از اولین پژوهش‌های علمی درمورد سند راهبردی چشم‌انداز ۲۰۳۰ سعی کرده با نگاهی جامع به ابعاد مختلف آن، تأثیرات احتمالی بر داخل و خارج عربستان سعودی را مورد تحلیل و بررسی قرار دهد. گفتنی است یکی از نکات متمایز این کتاب با دیگر کتاب‌های حوزه مطالعات منطقه‌ای، تمرکز بر یکی از مهم‌ترین اسناد راهبردی کشور عربستان سعودی در دهه اخیر

۶ چشم‌انداز عربستان سعودی در ۲۰۳۰؛ فراز یا فرود؟

است که با توجه به حجم تغییرات و همچنین سرمایه‌گذاری این کشور می‌تواند آینده تحولات منطقه غرب آسیا را متحول نماید و بر معادلات منطقه‌ای تأثیرگذار باشد. به دلیل رقابت منطقه‌ای عربستان سعودی با جمهوری اسلامی ایران، این کتاب تلاش کرده که تأثیرات احتمالی این سند راهبردی را بر نقش منطقه‌ای کشورمان مورد واکاوی قرار دهد.

مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران همواره تلاش کرده با رصد نیازهای علمی و پژوهشی در حوزه‌های بین‌المللی و منطقه‌ای، این نیازها را با همکاری پژوهشگران این حوزه برطرف نماید. در این راستا کتاب «چشم‌انداز ۲۰۳۰ عربستان سعودی؛ فراز یا فرود؟» می‌تواند گام مهمی در پیشبرد این ضرورت باشد. امید است این کتاب با توجه به پرداختن به یک حوزه تخصصی در مورد عربستان سعودی، کمک زیادی به تولید ادبیات در حوزه مطالعات عربستان سعودی نماید و برخی از کاستی‌های موجود در این زمینه را برطرف نماید و گامی در جهت تعمیق آن بردارد. مؤسسه ابرار از هرگونه انتقاد و پیشنهاد علمی برای بهبود این اثر استقبال می‌کند.

معاونت پژوهشی

مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی

ابرار معاصر تهران

فهرست مطالب

مقدمه	۱۱
-------------	----

فصل اول: شکل گیری پادشاهی عربستان سعودی تا قدرت یابی محمد بن سلمان

نگاهی به روند حاکم سدر خاندان آل سعود بر عربستان سعودی	۱۷
محمد بن سلمان	۲۴
الف) جامعه پذیری سید محمد بن سلمان	۲۴
ب) نگاهی به روند قدرت محمد بن سلمان	۲۸
ج) محمد بن سلمان و رهبری تحولات	۳۲
د) فرصت شناسی محمد بن سلمان	۴۱

فصل دوم: زمینه های شکل گیری سند چشم انداز ۲۰۳۰

زمینه های خارجی	۴۹
الف) نسخه پچی غرب برای شریک استراتژیک خود در غرب آسیا	۴۹
ب) تأثیرات پیرامونی	۵۲
زمینه های داخلی	۵۳
الف) بحران هویت و مشروعیت؛ لزوم انجام اصلاحات داخلی	۵۳
ب) نیاز به اسناد بالادستی جامع و مدون	۶۰
ج) لزوم اصلاحات و بازسازی ساختار و مقررات اداری و اجرایی	۶۲
د) کم توجهی به مشارکت عمومی	۶۴

فصل سوم: سند چشم‌انداز ۲۰۳۰ عربستان سعودی ۷۱

- چشم‌اندازسازی اقدامی برای توسعه ۷۱
- گزیده‌ای از متن سند چشم‌انداز ۲۰۳۰ عربستان سعودی ۷۵
- نگاهی به پروژه بلندپروازانه نیوم ۹۵

فصل چهارم: تحلیل روند سند چشم‌انداز ۲۰۳۰ ۹۹

- ابعاد اجتماعی ۱۰۰
- ابعاد تکنولوژی ۱۰۹
- ابعاد اقتصادی ۱۱۶
- ابعاد زیست‌محیطی و بوم‌شناسی ۱۲۴
- ابعاد سیاسی ۱۳۶
- الف) سیاست داخلی ۱۳۶
- ب) سیاست خارجی ۱۳۱
- ج) سیاست نظامی ۱۴۰
- ابعاد ارزشی ۱۵۲

فصل پنجم: بررسی سند چشم‌انداز ۲۰۳۰ ۱۶۷

- پیشران‌های سند چشم‌انداز ۲۰۳۰ ۱۶۷
- پسران‌های سند چشم‌انداز ۲۰۳۰ ۱۷۵
- اهداف اصلی سند چشم‌انداز ۲۰۳۰ ۱۸۷
- تحقق اهداف اصلی ۱۸۷
- شعارهای اصلی سند چشم‌انداز ۲۰۳۰ ۱۸۸
- اهداف کلیدی ۱۹۱
- جدول پیشران‌ها و پسران‌ها ۱۹۳
- عدم قطعیت‌ها ۱۹۳
- سناریوها ۱۹۴
- تحلیل سناریوها ۱۹۶
- شگفتی‌سازهای سند چشم‌انداز ۲۰۳۰ ۲۰۱

فصل ششم: جمهوری اسلامی ایران و عربستان سعودی در نظم امنیتی غرب آسیا ۲۰۷

- نظم امنیتی منطقه غرب آسیا..... ۲۰۷
- واکاوی روابط عربستان سعودی و جمهوری اسلامی ایران ۲۱۳
- مزیت‌های جمهوری اسلامی ایران برای موازنه‌سازی علیه عربستان سعودی..... ۲۱۶
- الف) انسجام تشکیلاتی ائتلاف به رهبری جمهوری اسلامی ایران ۲۱۶
- ب) درون‌زا بودن تأمین نیازهای دفاعی و فرماندهی جمهوری اسلامی ایران..... ۲۱۸
- ج) حمایت روسیه..... ۲۱۸
- د) سیاست انفعالی ایالات متحده آمریکا در غرب آسیا..... ۲۱۹
- ه) حمایت از مقاومت ضدصهیونیستی..... ۲۱۹
- و) مبارز با تروریسم تکفیری..... ۲۲۲
- مزیت‌های عربستان سعودی برای موازنه‌سازی علیه جمهوری اسلامی ایران..... ۲۲۳
- الف) اتحاد استراتژیک با آمریکا..... ۲۲۳
- ب) توانایی تأمین تجهیزات و تسلیحات نظامی..... ۲۲۴
- ج) قدرت لابی‌گری و تأثیرگذاری عربستان سعودی در غرب..... ۲۲۴
- د) لابی‌گری و تأثیرگذاری عربستان سعودی در جهان اسلام و عرب..... ۲۲۷
- ه) قدرت دیپلماسی عمومی عربستان سعودی در جهان عرب..... ۲۲۹
- اقدامات ضدایرانی عربستان سعودی..... ۲۲۹

فصل هفتم: تأثیرگذاری سناریوها بر قدرت منطقه‌ای عربستان سعودی ۲۴۵

- جایگاه عربستان سعودی در نوع روابط با جمهوری اسلامی ایران ۲۴۵
- تداوم وضعیت کنونی جمهوری اسلامی ایران ۲۴۶
- وضعیت افزایش قدرت منطقه‌ای عربستان سعودی و تهدیدات پیش رو ۲۴۸
- وضعیت تداوم وضع موجود قدرت منطقه‌ای عربستان سعودی و تهدیدات پیش رو ۲۵۲
- وضعیت کاهش تدریجی قدرت منطقه‌ای عربستان سعودی و تهدیدات پیش رو ۲۵۵
- وضعیت کاهش قدرت منطقه‌ای عربستان سعودی و تهدیدات پیش رو ۲۵۸
- پیشنهادهایی برای تصمیم‌گیران عرصه سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران ۲۶۰
- نگاهی دیگر به سند چشم‌انداز ۲۰۳۰ عربستان سعودی ۲۷۰

۲۷۵ نتیجه‌گیری

۲۷۷ منابع و مأخذ

۲۷۷ فارسی

۲۸۳ عربی

۲۸۴ انگلیسی

۲۸۵ منابع الکترونیکی و اینترنتی

۲۸۵ فارسی

۲۸۷ عربی

۲۸۹ انگلیسی

مقدمه

یکی از حوزه‌های اصلی علوم انسانی که روابط بین ملت‌ها و دولت‌ها را با یکدیگر بررسی می‌کند، روابط بین‌المللی است که در قالب علمی ظهور می‌یابد تا دغدغه بشری را در پدیده‌هایی همچون قدرت، جنگ و صلح بررسی کند و برای یافتن راه‌حل بهتر، تبیین و تحلیلی مناسب ارائه دهد.

در عرصه بین‌الملل، هرچه دولت‌ها واحدهای مستقل به حساب می‌آیند و مرزهای آنها موضوعیت و اهمیت دارد، تحولات درونی آنها آثار بین‌المللی دارد و روابط بین کشورها را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد. در این شرایط، در کشور همسایه بیشترین تأثیر را از تحولات درونی یکدیگر می‌پذیرند که از یک سو، این تحولات داخلی موجب تسری و تأثیرگذاری بر اوضاع داخلی کشور همسایه خواهد شد و از سوی دیگر، با تحولات داخلی منتهی‌المراسم از افزایش یا کاهش قدرت یک کشور خواهد شد.

ملک سلمان، پادشاه عربستان سعودی و پسرش محمد بن سلمان، ولیعهد این کشور در پی به دست گرفتن قدرت از خاندان آل سعود به خانواده خود رسیده و بعد از مرگ ملک عبدالله، پادشاه سابق عربستان سعودی و جانشین شدن ملک سلمان، زمینه برای درنیا به این هدف فراهم شد. این روند با برکناری مقرن بن عبدالعزیز، ولیعهد اسبق از فرزندان ملک عبدالعزیز، رئیس و بنیان‌گذار پادشاهی عربستان سعودی و جایگزین کردن محمد بن نایف، ولیعهد سابق و فرزندان ملک عبدالعزیز آغاز شد تا اینکه با برکناری محمد بن نایف و انتصاب محمد بن سلمان به ولیعهدی، این روند تکمیل شد. گفتنی است که قبل از صدور حکم ولایتعهدی محمد بن سلمان، با حمایت ملک سلمان، وی عملاً اکثر قدرت عربستان سعودی را در اختیار داشت.

در این راستا، شاهد بودیم که ملک سلمان و محمد بن سلمان برای مشروعیت‌افزایی در داخل و خارج اقدامات گسترده‌ای را آغاز کرده بودند. در سطح خارجی، برای اخذ حمایت از روند تغییرات سیاسی عربستان سعودی به خصوص در ایالات متحده آمریکا، تلاش بسیاری انجام شد؛ به طوری که

محمد بن سلمان با سفرهای متعدد خارجی و عقد قراردادهای تفاهم‌نامه‌های بین‌المللی درحقیقت به دنبال زمینه‌سازی برای جانشینی‌اش بود؛ زیرا طبق عرف حاکم بر سلسله‌مراتب درباری عربستان سعودی، در صورت ناتوانی پادشاه، سفرهای رسمی و امضای تفاهم‌نامه‌هایی در حوزه‌های اقتصادی، سیاسی و دفاعی عموماً از شئون ولیعهد عربستان سعودی محسوب می‌شود.

در سطح داخلی نیز ملک سلمان و محمد بن سلمان، با ایجاد تغییرات گسترده در سطوح مختلف ازجمله در مناصب سیاسی، امنیتی و نظامی اقدام به روی کار آوردن افراد نزدیک به خود و به حاشیه راندن افراد پرنفوذ خانان آل سعود کرده بودند؛ برای مثال، می‌توان به حاشیه راندن محمد بن نایف، ولیعهد و وزیر کشور؛ سعود الفیصل، وزیر خارجه؛ متعب بن عبدالله، وزیر گارد ملی؛ بندر بن سلطان، رئیس سازمان امنیت؛ و سلمان بن سلطان، معاون وزیر دفاع و دیگر شاهزادگان پرقدرت اشاره کرد.

در ادامه این روند، محمد بن سلمان به دنبال ایجاد تغییرات در ساختارهای اداری، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی با توجه به تحولات روندها به جای نظام فرتوت حاکم بر این کشور بوده است؛ برای مثال، وی برای جلب نظر مساعد گروه‌های مختلف مردم به یژه نسل جوان، به اقدامات و اصلاحات اداری و اقتصادی مهمی دست زد که مهم‌ترین آن، ارائه سند چشم‌انداز ۲۰۳۰، در آوریل ۲۰۱۶ بود.

تحولات و اصلاحات محمد بن سلمان موضوعی مربوط به داخل عربستان سعودی محسوب می‌شود؛ اما دارای آثار منطقه‌ای و بین‌المللی است که می‌تواند قدرت منطقه‌ای این کشور را تحت تأثیر قرار دهد. کاهش یا افزایش این قدرت تحت تأثیر موفقیت یا عدم موفقیت در اصلاحات و اجرای سند چشم‌انداز ۲۰۳۰ می‌تواند ترتیبات و معادلات منطقه‌ای و بین‌المللی را دچار پویا و دینامیک کند.

جمهوری اسلامی ایران و عربستان سعودی دو رقیب منطقه‌ای در غرب آسیا محسوب می‌شوند و هر تغییری در داخل این کشورها که منجر به افزایش قدرت منطقه‌ای آنها شود، بدستش برای رقابت منطقه‌ای خواهد بود. با توجه به اینکه نظم امنیتی حاکم در غرب آسیا براساس موازنه قواست، هر افزایش قدرت یکی از رقبای زمینه‌ساز کاهش قدرت رقیب منطقه‌ای، و این افزایش قدرت منجر به تنزل جایگاه قدرت رقیب منطقه‌ای آن خواهد شد و تازمانی که نظم امنیتی حاکم بر منطقه غرب آسیا این گونه باشد، این امر ساری و جاری خواهد بود.

در این شرایط، هر تغییر وضعیت قدرت منطقه‌ای عربستان سعودی تأثیر مستقیمی بر جایگاه منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران در ترتیبات و معادلات منطقه‌ای غرب آسیا می‌گذارد که آن نیز تأثیر

بر امنیت ملی کشورمان دارد؛ به همین دلیل، بررسی و تحلیل دقیق سند چشم‌انداز ۲۰۳۰ عربستان ضروری به نظر می‌رسد تا به سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیران عرصه سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران کمک نماید بهترین سیاست‌ها و راهبردها را در این راستا اتخاذ کنند.

یکی از مشکلات اصلی سیاست‌گذاری در مورد عربستان سعودی در جمهوری اسلامی ایران، مشکل شناخت کم از بافت مذهبی، فکری و قومیتی جامعه عربستان سعودی است و آن نیز ناشی از تفاوت زیاد بین فرهنگ سیاسی و اجتماعی این کشور با جامعه ایران است؛ در ضمن، به دلیل اختلافات اساسی تعاملات بین‌نخبگانی در سطوح سیاسی، دینی، آکادمیک و روشنفکری نیز کم‌رنگ است. علوم سانی و اجتماعی نیز به دلایل مختلف در عربستان سعودی توسعه نیافته است که از دل آن، پژوهش‌هایی بر روی این کشور وجود دارد که بتوان از آن در شناخت بهتر این کشور استفاده کرد و شناختی که امروز از این جامعه در بدنه کارشناسی کشور وجود دارد حاصل برخی از تجربیات میدانی و مطالعات آثار تولیدی در این حوزه است.

در ابتدا تصور می‌شد که سند چشم‌انداز ۲۰۳۰ عربستان سعودی، اقدامی نمایشی و سمبلیک از سوی محمد بن سلمان است که برای تحکیم جایگاه خود، کاستن از فشارهای داخلی و خارجی در مورد عدم رعایت حقوق بشر، و کاستن از قیمت نفت بوده است؛ ولی به تدریج با اعمال برخی از اصلاحات اقتصادی همچون: ۱. تلاش برای عرضه بخشی از سهام شرکت سعودی آرامکو در بورس‌های بین‌المللی؛ ۲. آغاز پروژه نیمه؛ و ۳. اعطای برخی از آزادی‌های اجتماعی و فرهنگی به خصوص در حوزه زنان و جوانان مشخص شده است. به جدیتی در اجرایی شدن این طرح در عربستان سعودی وجود دارد.

سوالاتی که مبنای تألیف و گردآوری کتاب حاضر قرار گرفته این است که سند چشم‌انداز ۲۰۳۰ عربستان سعودی، براساس چه زمینه‌های شکل گرفته است، چه پسران‌ها و پیشران‌هایی دارد، چه سناریوهایی. برای آن می‌توان متصور بود، این سناریوها چه تأثیری بر جمهوری اسلامی ایران خواهد داشت و در آخر، نتیجه احتمالی سند چشم‌انداز ۲۰۳۰ چه تهدیداتی را متوجه کشورمان می‌کند.

بررسی و تحلیل این سؤالات نیازمند تلاش فکری و نظری به منظور ارائه راهکارهایی برای شناخت، تبیین و ارائه راه‌حل از وضعیت موجود در عربستان سعودی و منطقه غرب آسیاست که این امر نیز جز با پژوهش و تحقیق میسر نمی‌شود. لازمه هر پژوهش و تحقیقی نیز استفاده از روش

مناسب و منطقی برای شناخت بهتر روابط بین پدیده‌هاست. به‌نظر می‌رسد در دنیای امروز، اگر تصمیمات مبتنی بر راهبرد شناخته‌شده و علمی در حوزه علوم انسانی نباشد و یا با بی‌توجهی به اصول، قواعد علمی و تحقیقاتی صحیح مواجه شود، موجب بروز انحراف از شناخت بهتر مفاهیم خواهد شد که نتیجه آن برای جامعه انسانی بحران‌زا و مصیبت‌بار خواهد بود و البته تاریخ این موضوع را به بشر آموخته است.

از آن جهت که انتخاب هر موضوعی در هر فعالیت علمی، دارای علل و انگیزه‌ها و اهداف مخصوص به خود است، انتخاب موضوع کتاب درمورد سند چشم‌انداز ۲۰۳۰ عربستان سعودی و تأثیرات آن بر جمهوری اسلامی ایران نیز از این قاعده مستثنا نبوده و عواملی همچون علاقه و کنجکاوی شخصی، اهداف موضوع و پیامدهای عملی آن در عرصه بین‌المللی، و نیاز امروز جمهوری اسلامی ایران برای مواجهه با تهدیدات عربستان سعودی سبب انتخاب این موضوع شده است.

به‌دلیل تحولات و وقایع جدیدی که در عصری را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد، پژوهش و تحقیق نیز به ایجاد تغییرات مداوم و پویایی هم‌و با این تحولات نیاز دارد. در این راستا، نوآوری‌ای که در واقع، اجرا کردن ایده خلاقانه با در نظر گرفتن نیاز علمی روز جامعه است، در بررسی هر موضوع پژوهشی و تحقیقاتی ضروری به‌نظر می‌رسد. درمورد جنبه‌های نوآوری و بدیع بودن موضوع این کتاب می‌توان به این نکته اشاره کرد که موضوع به چنین عنوانی تقریباً جدید است و کتابی هم با چنین رویکردی درمورد سند چشم‌انداز ۲۰۳۰، به عربی، فارسی و انگلیسی کمتر به‌چشم می‌خورد و بیشتر کارهای انجام‌شده اگرچه بسیار ارزشمندند، بیشتر مقالات علمی هستند که به یک جنبه از این موضوع می‌پردازند.

یکی از مشکلات اصلی این کتاب کمبود منابع در این زمینه است که علت آن نیز جدید بودن موضوع آن است و محدودیت موجود به کمبود کارهای انجام‌شده علمی در موضوع سند چشم‌انداز ۲۰۳۰ در حوزه علوم سیاسی و روابط بین‌الملل بازمی‌گردد که قالب تحقیقات و پژوهش‌های جدید با این مشکل روبه‌رو هستند. از دیگر مشکلات و محدودیت‌های پژوهشی این کتاب می‌توان به این موارد اشاره کرد: ۱. کمبود زمان برای ترجمه مطالب از دو زبان عربی و انگلیسی و انجام فرایند تحقیق؛ ۲. حساسیت سیاسی مسائل مربوط به این موضوع؛ ۳. چندسطحی بودن موضوع؛ ۴. نبود دسترسی به منابع و اطلاعات رسمی؛ و ۵. ماهیت بحث‌برانگیز موضوع.

در مورد روش گردآوری داده‌ها و اطلاعات باید گفت این کتاب نیز همچون اکثر پژوهش‌های به عمل آمده در عرصه روابط بین‌الملل به سبب محدودیت‌هایی که در ماهیت این رشته وجود دارد مبتنی بر منابع ثانویه به طور مشخص فیش برداری و رجوع به اینترنت و همچنین روش میدانی از جمله مصاحبه، برگزاری جلسات کارشناسی و پر کردن پرسشنامه توسط کارشناسان است.

در اینجا بر خود لازم می‌دانم از کسانی که در نگارش این کتاب، تکمیل پرسشنامه‌ها و برگزاری جلسات کارشناسی به اینجانب یاری رساندند تشکر نمایم؛ مخصوصاً از خانم نفیسه محمدی در گردآوری منابع، دکتر علی اسمعیلی اردکانی در بخش نظری، دکتر محسن نوروزی و دکتر مشکاک اسدی در بخش تحلیل روندها و سناریوها، آقای رامین ندیمی در بخش دفاعی و نظامی، و آقایان حسین عسگریان، آسان صادقی در بخش پیشران‌ها و پسران‌ها. همین‌طور از کارشناسان برجسته روابط بین‌الملل و مطالعات غرب آسیا نیز که در جلسات کارشناسی، برای انجام این کار ایده‌پردازی کردند سپاس: از جمله آقایان علی خرم، ماشاءالله شمس الواعظین، سید صباح زنگنه، سید غلامحسین حسن‌تاش، دکتر سید رضا میرطاهر، دکتر ناصر هادیان، دکتر محمدرضا رئوف شیبانی، دکتر حمیدرضا اکبری، دکتر عبدالسواد دیوسالار، حجت‌الاسلام و المسلمین دکتر محمدجواد خلیلی، دکتر علی اکبر اسدی، دکتر علی ثابت، دکتر یاسر قزوینی حائری و بهمن شمسی. گفتنی است بسیاری از تحلیل‌های موجود در کتب از نظر کارشناسان فوق اخذ شده است. در ضمن از آقایان دکتر سیدجلال دهقانی فیروزآبادی، مدیرعامل و دکتر بهزاد احمدی لفقورکی، معاونت پژوهشی مؤسسه مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران به دلیل حمایت‌های ویژه که در شکل‌گیری کتاب حاضر بسیار تأثیرگذار بودند، کمال تشکر را دارم. همچنین در بخش اجرایی از آقایان محمدعلی عارفیان، و فریدالدین کلانتری، و خانم‌ها منیره آذری، سماه خرابی‌نژاد، منصوره سعادت و موزان معارف و سایر عوامل اجرایی بسیار سپاسگزارم.